

DOI: <https://doi.org/10.61825/r1.2024.v502.08>

Piotr Magier*

Katolicki Uniwersytet Lubelski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9977-5214>

e-mail: piotr.magier@kul.pl

O IDEI UNIWERSYTETU KATOLICKIEGO

ON THE ESSENCE OF THE CATHOLIC UNIVERSITY

Keywords: Catholic university, university, faith, science, truth, morality, personalism.

The present article examines the essence (idea) of the Catholic university, focusing on key assertions and categories that define this concept. The paper is based on selected source literature and adheres to the principles of the analytical research model. The structure of the article includes: definitional issues, observations on the historical development of Catholic universities, and considerations regarding contemporary aspects of their functioning. The author identifies three main categories that collectively encapsulate the idea of the Catholic university: the reconciliation of science with Revelation, the moral aspects of scientific research, and personalism.

O IDEI UNIWERSYTETU KATOLICKIEGO

Słowa kluczowe: uniwersytet katolicki, uniwersytet, wiara, nauka, prawda, moralność, personalizm.

***Piotr Magier** – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, profesor uczelni; zainteresowania naukowe: zagadnienia dotyczące pedagogiki jako nauki, kulturowy kontekst edukacji, współczesne nurty i kierunki pedagogiczne.

Artykuł podejmuje problematykę istoty (idei) uniwersytetu katolickiego. Jego celem jest opis kluczowych dla idei uniwersytetu katolickiego twierdzeń i kategorii. Tekst opracowany został na podstawie wybranej literatury źródłowej, w myśl postulatów analitycznego modelu badań. W zakres jego struktury wchodzi: zagadnienia definicyjne, uwagi dotyczące historycznego rozwoju uniwersytetów katolickich, uwagi dotyczące współczesnych aspektów funkcjonowania uniwersytetów katolickich. Za główne kategorie opisujące ideę uniwersytetu katolickiego autor uznaje: uzgodnienie nauki z Objawieniem, moralne aspekty badań naukowych, personalizm.

Artykuł podejmuje tematykę specyfiki (istoty) uniwersytetu katolickiego. Jest to problematyka definicyjna, a zatem ważna poznawczo oraz poza poznawczo (społecznie, kulturowo, edukacyjnie, religijnie). Niestety jest to również tematyka szeroka, wielowątkowa, obrosła dyskusjami oraz posiadająca bogatą literaturę. Dysputy i analizy dotyczące uniwersytetu katolickiego pozostają elementem szerszych dyskusji dotyczących uniwersytetu (w ogóle) oraz dyskusji dotyczących katolicyzmu, w tym relacji między nauką a wiarą. Są ich aspektem, jednym z węższych zakresów. Jako takie podlegają rozstrzygnięciom formułowanym na poziomie ogólnym. Powagi podjętym analizom dodaje także fakt, że na temat uniwersytetu, również uniwersytetu katolickiego w ciągu dziejów wypowiadały się liczne autorytety naukowe, niezależnie od dziedziny lub dyscypliny.

Mając na uwadze zarysowaną powyżej sytuację, w tekście unikam realizacji celów projektujących, nie wprowadzam nowych: definicji, twierdzeń i typologii. Zaprezentowana wypowiedź ma charakter sprawozdawczy i porządkujący. Staram się w niej zwrócić uwagę na wybrane, najistotniejsze moim zdaniem treści dotyczące uniwersytetu katolickiego. Opisać je (a przynajmniej zidentyfikować, nazwać) i w miarę możliwości wyjaśnić. Ostrożnie poruszam się w religijnych (teologicznych) i filozoficznych aspektach funkcjonowania uniwersytetu katolickiego. Na poziomie podstawowym wykorzystuję także zagadnienia dotyczące jego administracyjnego, prawnego oraz ekonomicznego funkcjonowania.

Prezentowane w tekście badania opieram na analitycznej orientacji badawczej. Ze względu na pokaźną ilość źródeł, z konieczności dokonuję ich wyboru. Za jego kryteria przyjmuję: klasyczość źródeł, określającą pryncypia i istotę uniwersytetu katolickiego oraz aktualność źródeł, wskazującą na przemiany i bieżące problemy uniwersytetów katolickich.

W artykule staram się dopowiedzieć na następujące pytania, które jednocześnie stanowią podstawę dla jego strukturalizacji: jakie pojęcia (defini-

cje) przypisuje się nazwie „uniwersytet katolicki”?; jaka jest dziejowa geneza oraz kluczowe momenty historycznego rozwoju uniwersytetu katolickiego?; jakie funkcje pełni współcześnie uniwersytet katolicki?

Uwagi definicyjne

W przypadku nazwy „uniwersytet katolicki” (używanej także w liczbie mnogiej: „uniwersytety katolickie”) mamy do czynienia z nazwą złożoną, utworzoną przez dodanie do rzeczownika „uniwersytet” dzierżawczego przymiotnika „katolicki”. Oznacza to, że uniwersytet katolicki jest typem uniwersytetu, że charakteryzują go istotowe cechy każdego uniwersytetu, m.in.: struktura, funkcje, społeczna i kulturowa wartość, dostojność (Twardowski 1993, Lekka-Kowalik 2006), lecz również oznacza to, że posiada on swą specyfikę, własności nieprzynależne innym niż katolickie uniwersytety. W konsekwencji próba wyjaśnienia czym jest uniwersytet katolicki, wymaga wyjaśnienia zarówno tego, czym jest uniwersytet, jak i wyjaśnienia czym jest katolicyzm.

Mimo powszechnego użycia obu tych nazw, żadna z nich nie jest jednoznaczna. Są one różnie rozumiane i – co więcej – podlegają różnorodnym interpretacjom teoretycznym, kulturowym i światopoglądowo-ideologicznym. Nie istnieje jeden model uniwersytetu, natomiast w ramach katolicyzmu funkcjonują różne jego typy. W efekcie już na wstępie widać, że określenie istoty uniwersytetu katolickiego wymaga posiadania szerokiej, interdyscyplinarnej wiedzy naukowej: humanistycznej, filozoficznej i teologicznej.

Sygnalizując te uwarunkowania definicyjne, dla potrzeb niniejszej publikacji przyjmuję, że uniwersytet katolicki, jako typ uniwersytetu, definiowanego jako: „autonomiczny i samorządny rodzaj szkoły wyższej, mający wolność uczenia się oraz nauczania, w celu wszechstronnego poszukiwania, przechowywania i przekazywania obiektywnej prawdy i wiedzy” (Krzyszowski 2013, kol. 1360), a także jako: wspólnota wiedzy, „(łac. *universitas magistrorum et scholarium*) – zespół nauczających i ich słuchaczy biorących udział w określonym studium na określonym terenie; [oraz jako] wszechstronne metodyczne uprawianie wiedzy naukowej i jej przekazywanie na poziomie możliwie najwyższym [...]” (Krapiec 2008, s. 605); jest wyższą uczelnią wyznaniową, funkcjonującą w oparciu o aprobatę właściwego organu władzy kościelnej (Stolicy Apostolskiej, Kongregacji do spraw Wychowania Katolickiego) i realizującą oświatowe dla katolicyzmu cele w zakresie działalności religijnej, naukowej, kulturowej, społecznej i edukacyjnej (Gach, Skwierczyński 2013, kol. 1367-1367).

Uszczegóławiając, definicje uniwersytetu katolickiego (uniwersytetów katolickich) generowane są przez wskazanie na dwa zakresy treści specy-

fikujące (*differentia specifica*) ten typ uniwersytetu, a mianowicie na treści: administracyjne oraz merytoryczne. W aspekcie administracyjnym cechą wyróżniającą uniwersytety katolickie jest sposób ich zakładania oraz prowadzenia, chodzi o podmiot, który te czynności podejmuje. Tak więc uniwersytety katolickie zakładane i prowadzone być mogą przez Stolicę Apostolską, biskupa diecezji, instytuty zakonne. Mogą je zakładać i prowadzić także inne osoby prawne i fizyczne: świeckie lub duchowne, jednak wyłącznie za zezwoleniem odpowiednich władz kościelnych (Gach, Skwirczyński 2013, kol. 1367). W aspekcie prawnym funkcjonowanie uniwersytetów katolickich regulowane jest przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego (kanony: 807-814 oraz 1376), a także konstytucjami apostolskimi Jana Pawła II: *Sapientia christiana* (1979) i *Ex corde Ecclesiae* (1990) (Gach, Skwirczyński 2013, kol. 1368).

W aspekcie merytorycznym funkcjonowanie uniwersytetu katolickiego opiera na sformułowanej przez św. Augustyna (354-430) zasadzie łączenia wiary i rozumu. Na regule wyrażonej w przypisywanej Anzelmowi z Canterbury (1033-1109) maksymie: *Fides quaerens intellectum* (wiarą poszukująca rozumu, wiara poszukująca zrozumienia), która następnie rozwinięta i upowszechnieniowa została przez scholastyków, w tym przez Tomasza z Akwinu (1224-1274), a następnie przez neoscholastyków. Określa ona sposób współistnienia, współzależności treści Objawienia judeochrześcijańskiego z treścią, sposobem prowadzenia oraz rezultatami badań naukowych (początkowo refleksji filozoficznej). Wskazuje ona na brak sprzeczności między tymi treściami, ich wzajemną koherencję oraz potrzebę integracji. Teoretyczną podstawą i uzasadnieniem twierdzenie o zgodności wiary i nauki jest religijne (teologiczne) przekonanie o racjonalności oraz wiarygodności Stwórcy (Absolutu). Wyrażone ono zostało w tezie o inteligibilności świata (stworzenia) oraz wiarygodności treści Objawienia – Pisma Świętego (Dębiński 2010, s. 312-213).

Uniwersytet katolicki w aspekcie jego kluczowych, merytorycznych zadań charakteryzować ma ponadto działalność zmierzająca do:

[...] odnowy i rozwoju osoby ludzkiej oraz dziedzictwa kulturowego przez badania nauk[owe], dydaktykę (nauczanie) i działalność dla dobra wspólnego społeczności lokalnych narodowych, i międzynarodowych; ich zadaniem jest intelektualna i religijno-moralna formacja studentów (wychowanie) zgodnie z katolickimi normami moralnymi i systemem wartości, ukierunkowana na odpowiedzialne i kompetentne podejmowanie służby społeczeństwu oraz apostołat (Gach, Skwirczyński 2013, kol. 1368).

Uwagi historyczne

Powstanie uniwersytetów katolickich utożsamiane być może z powstaniem instytucji uniwersytetu, jako takiego. Mimo że pierwsze, podobne uniwersytetom formy (protouniwersytety) uprawiania wiedzy filozoficznej, prawniczej, medycznej i teologicznej pojawiły się już w starożytności: w Grecji (Akademia Platońska, Gimnazjum Arystotelesa), w Rzymie (szkoły prawnicze oraz szkoły retoryczne) oraz w okresie nowożytnym na terenie Bizancjum i w świecie arabskim (Krzyszowski 2013, kol. 1360) – to w sensie właściwym (wąskim) instytucja uniwersytetu pozostaje średniowiecznym wytworem Kościoła zachodniego. Już od XI wieku uniwersytety zakładane i prowadzone były przez Kościół łaciński, przy jego wsparciu i pod jego prawną, finansową i merytoryczną kuratelą. Do pierwszych uniwersytetów prowadzonych przez Kościół należały uniwersytety w Bolonii, Paryżu, Tuluzie, Montpellier, Dublinie, Rzymie (Gach, Skwierczyński 2013, kol. 1367). Co istotne również sama nazwa „uniwersytet” użyta została po raz pierwszy w dokumentach kościelnych. Przyjmuje się, że Papież Celestyn III po raz pierwszy oficjalnie użył nazwy „uniwersytet” w 1191 roku w liście do władz Besançon (Krzyszewski 2013, kol. 1360). Nawet jeśli w średniowieczu wskazać można na znaczące inicjatywy fundowania i utrzymania uniwersytetów przez instytucje świeckie: monarchów lub miasta (Bolonia, Florencja) to jednak również wobec nich Kościół pełnił funkcję głównego protektora (Dębiński 2010, s. 310-316).

O różnorodności uniwersytetów – w konsekwencji o zasadności wprowadzenia określenia „uniwersytet katolicki” – mówić można, poczynawszy od epoki renesansu. Różnorodność form uniwersytetów generował zarówno humanizm, jak i protestantyzm (reformacja) oraz kontrreformacja. To właśnie reformacja doprowadziła nie tylko do powstania nowego typu uniwersytetu – uniwersytetu wyznaniowego (protestanckiego) – lecz również, odwołując się do idei rozłączności wiary i rozumu, do wygenerowania przestrzeni dla ekspansji uniwersytetów świeckich. Od XVI wieku masowo tworzone uniwersytety narodowe, państwowe, branżowe (Krzyszewski 2013, kol. 1360; Dębiński 2010, s. 311).

Co ciekawe, kultura renesansowa z dominującym w jej ramach humanizmem przyczyniła się do wewnętrznego zróżnicowania się samych uniwersytetów katolickich. Zarysował się wówczas postępujący podział na uniwersytety typu scholastycznego i uniwersytety typu humanistycznego (renesansowego). Podczas gdy uniwersytety scholastyczne zachowywały tradycyjne, oparte na tomizmie zasady badań naukowych i edukacji uniwersyteckiej, renesansowe szkoły wyższe (uniwersytety, collegia) opierały swą działalność

badawczą i edukacyjną na zasadach humanistycznego zainteresowania człowiekiem i jego wytworami (kulturą) (Kot 1996, s. 264-272).

Bodaj najtrudniejszy dla uniwersytetów katolickich okres w dziejach kultury europejskiej rozpoczął się wraz z epoką oświecenia. Racjonalistyczne i ateistyczne nastawienie tej epoki, połączone z dynamicznym rozwojem matematycznego przyrodoznawstwa systematycznie wzmacniały kryzys intelektualny Kościoła. Odkrycia nauk przyrodniczych wykorzystywane były jako argumenty, mające świadczyć o naiwności i fałszywości światopoglądu teistycznego oraz religii – w szczególności chrześcijaństwa, co z kolei zbudzało u katolików (chrześcijan) postawy wrogie nauce. Powstające w Europie od XVIII i XIX wieku państwa świeckie, oparte na ideologii laicyzmu, prowadziły politykę wrogą Kościołowi. Na mocy decyzji władz państwowych likwidowano lub przekształcano uniwersytety katolickie na uczelnie świeckie, państwowe (Minois 1995, s. 335-369).

Reakcją na trudną sytuację, w jakiej znalazł się katolicyzm, w tym uniwersytety katolickie, były dziewiętnastowieczne i dwudziestowieczne działania podejmowane przez Stolicę Apostolską, hierarchów, duchownych Kościoła katolickiego oraz świeckich, zmierzające do odnowy i promocji uniwersytetu katolickiego. Szansę na powstanie nowoczesnych uniwersytetów katolickich, godzących Objawienie z osiągnięciami nauki upatrywano w racjonalnie zorientowanym systemie filozofii tomistycznej (neotomizm). Za kluczowe w tym kontekście wydarzenie uznaje się wydanie przez Papieża Leona XIII Encykliki *Aeternis Patris* (1879), poświęconej relacji między nauką i wiarą, w tym funkcjonowaniu uniwersytetów. Nie mniej ważne dla rozwoju uniwersytetów katolickich była aktywność naukowa, społeczna i popularyzatorska realizowana przez kardynała Johna Henryego Newmana (1801-1890); Otto Willmanna (1839-1920); kardynała Désiré-Josepha Merciera (1851-1926), Alasdaira MacIntyrea (1929) (Kaźmierczak 2017; Magier 2019, s. 80, 85-87).

W praktyce ideę intelektualnej odnowy elit katolickich w Polsce zainicjowało powstanie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (do 1928 roku Uniwersytetu Lubelskiego, od 2004 Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II). Utworzenie przez ks. Idziego Radziszewskiego (1871-1922) w 1918 roku w Lublinie pierwszej w odrodzonej Polsce katolickiej uczelni wyższej, stanowiło realizację postulatów tworzenia szerokich i kompetentnych elit katolickich, służących państwu i Kościołowi. Misję tę KUL realizował zarówno w okresie międzywojennym, jak i w okresie powojennym. W okresie PRL pozostawał jedyną prywatną uczelnią wyższą, która mimo szykan i inwigilacji, pozostając wierna dewizie *Deo et Patrie* kształciła elity katolickie (Karolewicz 2010).

Współcześnie problematyka relacji między nauką a wiarą oraz problematyka uniwersytetu katolickiego stale obecna jest w wypowiedziach przedstawicieli Kościoła. Na tematy te głos zabierali m.in.: Pius XII – Encyklika *Humani Generis* (1950); Jan Paweł II – Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych *Sapientia Christiana* (1979), List Ojca Świętego do Dyrektora Obserwatorium Watykańskiego o. George’a Coyne’a (1987), Przesłanie Ojca Świętego do członków Papieskiej Akademii Nauk (1996), Encyklika *Fides et ratio* (1998); Benedykt XVI – np.: przemówienie wygłoszone na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim (2006), przemówienie wygłoszone na Uniwersytecie Karola w Pradze (2009), przemówienie wygłoszone do członków Papieskiej Akademii Nauk (2010), przemówienie wygłoszone na Katolickim Uniwersytecie Najświętszego Serca w Rzymie (2012); Papieża Franciszka – Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach teologicznych *Veritatis gaudium* (2017) (Warzeszak 2021, s. 233-236; Kurosz 2019).

Współczesne wyzwania stojące przed uniwersytetami katolickimi

Obecne zmiany cywilizacyjne, społeczne i kulturowe nie pozostają bez wpływu na funkcjonowanie uniwersytetów (Bolko, Gałkowski 2012, s. 55-61), w tym uniwersytetów katolickich. Natężenie, treść i zakres tychże zmian jest wyjątkowy, niespotykany w dziejach. Problemy i zadania, przed jakimi współcześnie stają uniwersytety katolickie wydają się jednak być analogiczne względem tych, jakich uniwersytety te doświadczały w historii. Kluczowym elementem (celem) funkcjonowania uniwersytetów katolickich nadal pozostaje racjonalnie osadzona promocja katolicyzmu, wyrażająca się zwłaszcza w potrzebie uzgodnienia treści Objawienia z rezultatami poznawczymi nauki, szczególnie nauk przyrodniczych; w obronie poznawczej (naukowej) wartości teologii i filozofii; w promocji klasycznie ujętych celów nauki (prawdziwości poznania i samej kategorii prawdy); w trosce o zachowanie etycznych standardów badań naukowych; w promocji chrześcijańskiego personalizmu i integralnego humanizmu.

Mimo znaczącego rozwoju nauki w aspekcie teoretycznym i metodologicznym symptomatycznym zjawiskiem dla czasów współczesnych pozostaje ideologiczne wykorzystywanie osiągnięć naukowych do krytyki chrześcijaństwa (McGrath 2008). O ile humanistyka nie stanowi kluczowej płaszczyzny ostracyzmu religii, o tyle osiągnięcia nauk przyrodniczych stale wykorzystywane są w celu deprecjonowania religii (Bronk 1998, s. 205). Odpowiedzią na te tendencje są próby godzenia obu porządków poznania, które opierają się bądź na wskazywaniu ich wzajemnej niezależności metodologicznej, bądź na wskazywaniu koherencji ich treści. Naukowcy prowadzący badania

przyrodnicze wskazują na autonomię obu porządków. Chodzi o różnice metodologiczne oraz nieporównywalność wiedzy naukowej i Objawienia. Przyjmuje się, że wiedza przyrodnicza nie podważa, lecz również nie potwierdza Objawienia. Ciekawe w tym zakresie propozycje generowane są przez takich autorów jak Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955), Alister McGrath (1953-), Robert James Berry (1934-2018); w Polsce natomiast przez ks. Michała Hellera (1936-), bp. Józefa Życińskiego (1948-2011) lub ks. Stanisława Ziębę (1940-) (Lekka-Kowalik 2006; Magier 2019, s. 79-80).

W naukach humanistycznych i społecznych, obok modelu autonomii nauki i wiary (Cieciuch 2006) realizowany jest także model polegający na systemowym łączeniu obu zakresów wiedzy. Przyjmuje się, że treści religijne nie tylko nie przeczą osiągnięciom nauki, lecz mogą je ubogacać, poszerzać, pogłębiać (Jaworski 2006). Uznaje się, że religia uzupełnia refleksję naukową o treści antropologiczne, teleologiczne, aksjologiczne. Przekonanie to obecne jest wyraźnie na terenie pedagogiki, zwłaszcza w obrębie takich jej subdyscyplin, jak: pedagogika chrześcijańska i pedagogika katolicka (Salamucha, Magier 2013).

W tym kontekście warto wspomnieć, że teoretycy relacji nauka-wiara wskazują na jeszcze inny jej model. W jego zakresie eksponuje się nie tyle zależności merytoryczne zachodzące między nauką a wiarą ile zależności personalne. Chodzi o funkcje, jakie pełni wiara w aspekcie motywacji działalności badawczej naukowców. Postawa określana jako tzw. inspiracja chrześcijańska (Nowak 1999, s. 17-34) wskazuje, że twierdzenia osiowe dla chrześcijaństwa motywują naukowców do określonego sposobu postępowania badawczego, np. wyboru tematyki lub przedmiotu badań (Uchnast 2006).

Badania naukowe prowadzone na uniwersytetach katolickich, jak również promowany na nich model nauki, opierają się o systemową, holistyczną koncepcję nauki. Poszczególne dyscypliny naukowe mimo swej autonomii metodologicznej i teoretycznej ujmowane są jako element rozbudowanej struktury wiedzy, u podstaw której leży refleksja filozoficzna (Lekka-Kowalik 2020, s. 660-667). Przyjmuje się, że funduje ona ich podstawowe założenia ontologiczne, teoriopoznawcze oraz antropologiczne. Wiedzy naukowej wygenerowanej w oparciu o filozofię przypisuje się nie tylko wąskie, dyscyplinowe znaczenie poznawcze, lecz również znaczenie (wartość) praktyczne: społeczne i kulturowe. Obok religii stanowić ona może podstawę dla budowania właściwego dla chrześcijaństwa modelu kultury i cywilizacji. Misyjne i kulturotwórcze zadania uniwersytetu na stałe wpisane są w ideę uniwersytetu katolickiego (Dębiński 2010, s. 315-316). Brak odwołania do podstaw filozoficznych prowadzonych badań, zwłaszcza w naukach społecznych

i humanistycznych traktowane jest jako przejaw redukcjonizmu, będącego w najlepszym wypadku konsekwencją braku pogłębionej refleksji teoretycznej i metodologicznej badaczy.

Innym specyficznym elementem teoretycznie charakteryzującym uniwersytety katolickie jest odwołanie do klasycznie pojętej kategorii prawdy. Przekonanie, że badania naukowe realizowane na uniwersytetach katolickich służyć mają poznaniu prawdy stanowi kluczowy i stale przywoływany element ich idei. Co istotne, dążenie do naukowego odkrywania prawdy nie jest traktowane maksymalistycznie. Uznając poznawcze kompetencje rozumu, idea uniwersytetu katolickiego zawiera jednocześnie przekonanie o granicach poznania naukowego (tajemnica, misterium). O ile nauki przyrodnicze dążą do opisu i przyczynowo – skutkowego wyjaśnienia rzeczywistości fizycznej (przyrodniczej) stawiają przed sobą cele maksymalistyczne, o tyle szeroko pojęta humanistyka zmierzając do rozumienia właściwego sobie przedmiotu badań (człowieka i kultury) napotyka na wyraźne granice poznawcze. Stawia pytania o sens i Absolut (Wawrzecki 2021, s. 235-238).

Istotnym elementem idei uniwersytetów katolickich pozostaje problematyka etycznej oceny badań naukowych. Zachowując typowe dla nauki dążenie do możliwie pewnego (prawdziwościowego) opisu i wyjaśnienia rzeczywistości, na uniwersytetach katolickich podejmowane są zagadnienia dotyczące praktycznego wykorzystania badań naukowych, ich aplikacyjnych konsekwencji. Skutki badań oceniane są ze względu na niebezpieczeństwa i korzyści, jakie przynieść one mogą dla człowieka, poszanowani lub zakwestionowania jego godności (Rynio 2010, s. 327-331).

Nie mniej znacząca dla określenia specyfiki uniwersytetów katolickich pozostaje promocja personalizmu. Koncepcja ta jest wręcz sztandarowa dla współczesnej idei uniwersytetu katolickiego. Badania naukowe, zarówno humanistyczne, jak i przyrodnicze prowadzone są (prowadzone być powinny) zgodnie z zasadą afirmowania osobowej godności człowieka. Zastrzec jednak trzeba, że chodzi o personalizm chrześcijański, który oprócz filozoficznej i kulturowej wiedzy antropologicznej wykorzystuje w swym zakresie antropologię biblijną i antropologię teologiczną. Wygenerowana na ich podstawie koncepcja osoby opisuje istotę człowieka w kategorii integralności jako istotę biologiczną, psychiczną, społeczną, kulturową, duchową i religijną (Rynio 2010, s. 333-338).

Podsumowanie

Idea uniwersytetu katolickiego wyrasta zarówno z idei uniwersytetu, jak i z istoty katolicyzmu (chrześcijaństwa). Można wręcz uznać, że funduje ona istnienie uniwersytetu, jako instytucji badawczo-dydaktycznej. Łączy

zasadę teoretycznej i metodologicznej autonomii badań naukowych z przekonaniem o prawdziwości Objawienia. Wyraża przekonanie o ich wzajemnej niesprzeczności oraz dopełnianiu się. Symbioza rozumu i wiary stwarza możliwość odkrywania prawdy i mądrości.

W aspekcie zadań praktycznych uniwersytet katolicki cechuje przekonanie o misyjności i ekskluzywności. Uznaje się, że uprawianie nauki i edukacja uniwersytecka ukierunkowane są na tworzenie szeroko pojętej kultury chrześcijańskiej, „cywilizacji życia i miłości”. Warunkiem tego jest zachowywanie wysokich standardów badawczych i edukacyjnych oraz oparcie kultury uniwersytetu katolickiego o wartości chrześcijańskie.

Najbardziej oczywistym (w sensie empirycznym) dla określenia specyfiki uniwersytetu katolickiego pozostaje kryterium administracyjne – podległość administracyjna władzy kościelnej. Kryterium to, mimo że ostre nie gwarantuje merytorycznego, teoretycznego określenia specyfiki uniwersytetu katolickiego. Teoretyczne określenie uniwersytetu katolickiego opiera się na przekonaniu, że wiara wzbogaca naukę, ukierunkowuje ją i stwarza nowe płaszczyzny interpelacji, opisywanej przez naukę rzeczywistości. Uniwersytet katolicki traktowana jest zatem jako instytucja wyrastająca zarówno z „serca Kościoła”, jak i z „rdzenia nauki”.

Literatura | References

- BOLKO A., GAŁKOWSKI S. (2012), Uniwersytet – tradycja i współczesne wyzwania, [w:] *Idea uniwersytetu dziś. Perspektywa filozoficzna*, red. M. Żardecka-Nowak, J. Skrzypek-Faluszczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 52-66.
- BRONK A. (1998), *Zrozumieć świat współczesny*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
- CIECIUCH J. (2006), Rzetelność psychologii i chrześcijaństwo metapsychologii, „Roczniki Psychologiczne”, 9(1), s. 227-229.
- DĘBIŃSKI A. (2010), Społeczna misja uniwersytetów katolickich, [w:] *Wczoraj, dziś i jutro pedagogiki uniwersyteckiej w świetle twórczości Stefana Kunowskiego*, red. K. Braun, M. Łobacz, A. Rynio, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 309-316.
- GACH P. P., SKWIERCZYŃSKI Z. (2013), Uniwersytety katolickie, [w:] *Encyklopedia Katolicka t. XIX*, red. E. Gigilewicz, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin, kol. 1367-1369.

- JAWOSKI R. (2006), Propozycja psychologii bazującej na antropologii chrześcijańskiej, „Roczniki Psychologiczne”, 9(1), s. 205-226.
- KAROLEWICZ G. (2010), Środowisko nauczycieli akademickich KUL w okresie międzywojennym, [w:] Wczoraj, dziś i jutro pedagogiki uniwersyteckiej w świetle twórczości Stefana Kunowskiego, red. K. Braun, M. Łobacz, A. Rynio, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 53-63.
- KAŹMIERCZAK P. (2017), Idea uniwersytetu katolickiego, „Pedagogika Szkoły Wyższej”, t. 21, s. 25-31.
- KOT S. (1996), Historia wychowania. t. I, Wydawnictw Żak, Warszawa.
- KRAPIEC M. A. (2008), Uniwersytet, [w:] Powszechna Encyklopedia Filozofii, red. A. Maryniarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin, s. 605-608.
- KRZYSZOWSKI Z. (2013), Uniwersytet, [w:] Encyklopedia Katolicka t. XIX, red. E. Gigilewicz, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin, kol. 1360-1361.
- KUROSZ J. (2019), Nauczenie papieża Benedykta XVI o Roli Uniwersytetu w społeczeństwie, „Warszawskie Studia Pastoralne”, 4(46), s. 7-24, <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/wsp/article/view/9757> [data dostępu: 04.10.2024].
- LEKKA-KOWALIK A. (2020), O rozumieniu jakie niesie filozofia, [w:] Filozof wpatrzony w naturę i to co boskie: księga pamiątkowa z okazji jubileuszu urodzin i pracy naukowej na KUL księdza profesora Andrzeja Maryniarczyka SDB, red. T. Duma i in., Wydawnictwo Academicum, Lublin, s. 659-679.
- MAGIER P. (2019), Metateoria pedagogiki chrześcijańskiej, Towarzystwo Naukowe KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin.
- MCGRATH A. (2008), Bóg Dowkinsa. Geny, memy i sens życia, przekład J. Gilewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- MINOIS G. (1995), Kościół i nauka. Dzieje pewnego nieporozumienia. Od Augustyna do Galileusza, przekład A. Szymanowski, Oficyna Wydawnicza Volumen, Wydawnictwo Bellona, Warszawa.
- NOWAK M. (1999), Podstawy współczesnej pedagogiki. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin.
- RYNIO A. (2010), Misja Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w perspektywie przesłania Jana Pawła II, [w:] Wczoraj, dziś i jutro pedagogiki uniwersyteckiej w świetle twórczości Stefana Kunowskiego, red. K. Braun, M. Łobacz, A. Rynio, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 325-343.

- SALAMUCHA A., MAGIER P. (2013), W obronie pedagogiki chrześcijańskiej, „Paedagogia Christiana”, 1(31), s. 161-162.
- TWARDOWSKI K. (1993), O dostojęństwie uniwersytetu, „Etyka”, t. 26, s. 187-189.
- UCHNAST Z. (2006), Psychologia jako nauka humanistyczna. Podejście chrześcijańskie źródłem inspiracji, „Roczniki Psychologiczne”, 9(1), s. 255-259.
- WAWRZECKI J. (2021), Benedykta XVI wizja uniwersytetu, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, t. 28, s. 231-265.